

นโยบายและสถานภาพการดูแลพัฒนาเด็กเล็ก ในสถานรับเลี้ยงเด็กในสังคมไทย

Policy and status of childhood development at childcare center in Thai society

ชุลีรัตน์ เจริญพร¹

วันรับ: 22 กุมภาพันธ์ 2566 วันแก้ไข: 24 เมษายน 2566 ยอมรับ: 10 พฤษภาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสถานภาพการพัฒนาคูดูแลเด็กเล็กในสถานรับเลี้ยงเด็กที่ดำเนินการ ในสังคมไทย 2) ศึกษานโยบาย และแนวทางการสนับสนุนส่งเสริมการดูแลเด็กเล็กของศูนย์ ฯ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวคิดการพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแต่ละสังกัด จำนวน 8 แห่ง กลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ คุณครูเด็กเล็ก จำนวน 8 คน ผู้ปกครอง 8 คน และผู้ที่เกี่ยวข้องในหน่วยงานที่สังกัด 4 คน ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การพัฒนาคูดูแลเด็กเล็กในสังคมไทย มีทิศทางการสนับสนุนทั้ง ในระดับนโยบาย การปฏิบัติการ และระดับท้องถิ่น โดยความร่วมมือการดำเนินงานระหว่าง 4 กระทรวง ประกอบด้วย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รูปแบบการดูแลและการจัดการศึกษาปฐมวัยไม่เป็นการบังคับ ใช้หลักสูตรการจัดการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 เป็นหลักสูตรแกนกลาง รูปแบบการจัดการเรียน

¹ วิทยาลัยพัฒนามหานคร มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

การสอนการดูแลเป็นแบบเต็มวัน มีนโยบายแนวทางการสนับสนุน กำกับดูแล การดำเนินงานตามสังกัดที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 พบว่า สังคมไทย ให้ความสำคัญ มีทิศทาง กลไก นโยบาย และการปฏิบัติการที่สนับสนุนการดำเนินการ ของศูนย์ ฯ แต่การสนับสนุนของหน่วยงานที่สังกัดควรมีแนวทางสนับสนุนในรูปแบบ อื่น ๆ นอกไปจากการสนับสนุนการจัดตั้ง การจดทะเบียนที่ถูกต้อง ข้อค้นพบจากงาน วิจัยนี้พบว่า การดำเนินการของศูนย์ ฯ ยังคงมีปัญหา สวัสดิการผู้ดูแลเด็ก ระบบ การสนับสนุนการดูแลเด็กในด้านงบประมาณ และการสนับสนุนในระดับนโยบายหรือ ปฏิบัติการที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้บรรลุวัตถุประสงค์

คำสำคัญ: ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, การศึกษาปฐมวัย, มาตรฐานการกำกับการจัดการ ศึกษาปฐมวัย

Abstract

The purpose were 1) to study status of childhood development at childcare center that operate in Thai society 2) to study policy and guideline to support of the center's child care which is qualitative research. The concept of early childhood development was used as a conceptual framework. The research areas were childcare centers 8 places. The target group were 8 people of teacher, 8 people of parents, and 4 persons involved. The data collected were using In-depth interview and analyze and descriptive narrative.

The results according purpose no.1 found that, the childhood development in Thai society has a direction of support both of policy level, operation, and local level which cooperation between 4 ministries including Ministry of Education, Ministry of Interior, Ministry of Public Health, and Ministry of Social Development and Human Security. The format of childhood education care and management were not compulsion. Using Early Childhood Curriculum B.E. 2017 as a main. The format of teaching and learning is full-day. There are a policy to support, supervise operations according to different affiliation. The results according purpose no.2 found that, Thai society attaches importance to, have direction, strategy, policy, and support the operation of the center. But the support of affiliation should have other format of support. Apart from support establishment, and registration. From this research found that, the operation of the center still have the problems of child care caregiver welfare, budget to support childhood care, and support at the level of policy or action in the area to make the childcare center achieve its purpose

Key words: Childcare center, childhood development, National Standard for Early Childhood Care

1. บทนำ

การจัดการดูแลเด็กเล็ก โดยการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับวัยเด็กเป็นการจัดการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับรากฐานการพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาในช่วงวัยอื่น ๆ ของชีวิต ซึ่งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญโดยกำหนดในยุทธศาสตร์ชาติ ถูกกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนการปฏิรูปประเทศ และนโยบายรัฐบาล โดยเป้าหมายและแนวทางต่าง ๆ ซึ่งได้ถูกถ่ายทอดสู่การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การจัดการศึกษาปฐมวัย หรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นคำจำกัดความกว้าง ๆ สำหรับหน่วยงาน หมายถึง สถานที่ดูแล และให้การศึกษแก่เด็กอายุระหว่าง 3 – 5 ปี และมีฐานะเทียบเท่าสถานศึกษา (สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น, 2545) ซึ่งเป็นสถานที่ที่พร้อมให้ทั้งการดูแลและให้การศึกษแก่เด็ก เด็กก็จะพัฒนาได้เต็มศักยภาพและสามารถเจริญเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติ จากการสำรวจจำนวนเด็กปฐมวัยของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติปี พ.ศ.2562 ระบุว่า เด็กปฐมวัย 0-6 ปีทั่วประเทศ มีประมาณ 4.3 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) เมื่อจำแนกข้อมูลนักเรียนจำแนกตามอายุของกระทรวงมหาดไทย พบว่า อัตราการเข้าเรียนของเด็กอายุ 2 ปี อยู่ที่ประมาณร้อยละ 39.3 ของประชากรวัยดังกล่าว ขณะที่เมื่อเด็กเริ่มโตขึ้น คือ อายุ 3 ปี มีอัตราการเข้าเรียนสูงถึงร้อยละ 90.8 และเด็กอายุ 4-5 ปี มีอัตราการเข้าเรียนมากกว่าร้อยละ 100 (ภัทรพร เลี้ยววงศ์ และคณะ, 2562) จะเห็นได้ว่า บทบาทและหน้าที่ในการดูแลเด็กของครูผู้ดูแลของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และหน่วยงานต่าง ๆ ส่งเสริมสนับสนุนให้แก่ครอบครัวจึงเป็นบทบาทสำคัญ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีการบริหารจัดการที่ดีเป็นไปตามมาตรฐานจึงเป็นสถานศึกษาแห่งแรกที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กเล็ก

อย่างไรก็ดี สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในประเทศไทย มี 21,036 แห่ง (ธราดล เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ, 2560) ส่วนใหญ่อยู่ในในการดูแลขององค์กรปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ผลการประเมินคุณภาพศูนย์ ฯ โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา พบว่า มีศูนย์พัฒนา

เด็กเล็กที่ได้รับการประเมินอยู่ในระดับดีมาก และระดับดี รวมกันเพียงร้อยละ 40.43 โดยพบศูนย์ฯ ที่ได้รับการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ ร้อยละ 48.79 ระดับต้องปรับปรุง ร้อยละ 8.96 และระดับต้องปรับปรุงเร่งด่วน ร้อยละ 1.80 รวมทั้งเรื่องประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและการพัฒนาสถานศึกษา พบว่า มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการประเมินผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 เพียงร้อยละ 20 การขาดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสถานประกอบการ รวมทั้งมีปัญหาการสนับสนุน เช่น สื่อการเรียนรู้ที่อาจไม่เพียงพอ ปัญหาการนำทรัพยากรในท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านมาร่วมสอน ปัญหาการบูรณาการการเรียนการสอนให้เข้ากับบริบท (ประเสริฐ บุญมี, 2554) ปัญหาด้านกฎหมายและนโยบาย แผนการดำเนินงาน การจัดสรรงบประมาณ การบริหารจัดการด้านกำลังคน ปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลเด็ก ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญสำหรับการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก และแนวทางการดูแลของศูนย์ฯ ดังนั้น ในการศึกษาคั้งนี้จึงสนใจ คำนวณว่าสถานภาพ และนโยบายการดูแลพัฒนาเด็กเล็กภายใต้สังกัดของภาคส่วนต่างๆ เพื่อเข้าใจสภาพปัญหา การดำเนินการ และการสนับสนุนในระดับนโยบายหรือปฏิบัติการที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้บรรลุวัตถุประสงค์

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานภาพการพัฒนาดูแลเด็กเล็กในสถานรับเลี้ยงเด็กที่ดำเนินการในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาแนวทางและนโยบายการสนับสนุน ส่งเสริมการดูแลเด็กเล็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3. ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 ความหมายของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือเด็กปฐมวัย

พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ.2562 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) สรุปความหมาย (1) “เด็กปฐมวัย” หมายถึง เด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่าหกปีบริบูรณ์ รวมถึงเด็กซึ่งต้องได้รับการพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาในระดับประถมศึกษา (2) “การพัฒนาเด็กปฐมวัย” หมายถึง การดูแลการพัฒนา และการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

หญิงตั้งครรภ์ หรือผู้ดูแลเด็กปฐมวัย (3) “สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย” หมายถึง ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการ หรือเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ สถานรับเลี้ยงเด็ก และสถานสงเคราะห์ ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก ซึ่งมีเด็กปฐมวัยอยู่ในความคุ้มครองดูแล หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น รวมทั้งโรงเรียน ศูนย์การเรียน หน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือเอกชน และสถาบันศาสนาที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัย

สรุปได้ว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง สถานศึกษาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กเล็กระดับก่อนประถมศึกษา โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เพื่อพัฒนาเด็กเล็กให้มีความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กรอบด้านให้เหมาะสมตามวัย

3.2 แนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังคมไทย

(1) กลไกในระดับนโยบาย มีการออกกฎหมายหลักสำหรับการพัฒนาเด็กปฐมวัยในปี พ.ศ.2562 โดยมีคณะกรรมการระดับชาติเป็นผู้กำหนดแนวทางและติดตามประเมินผล รวมทั้งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ๙ พ.ศ.2560 (การพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมวัย) ยุทธศาสตร์ชาติ (เด็กมีพัฒนาการที่สมวัยในทุกด้าน) พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ.2562 (ภัทรพร เลี้ยวส์ และคณะ, 2562)

(2) กลไกการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ มีกลไกการขับเคลื่อน 3 กลไกสำคัญ (ภัทรพร เลี้ยวส์ และคณะ, 2562) ดังนี้

2.1) แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ.2561-2564 ใน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ (1) โภชนาการ และสุขภาพ (2) ปกป้องคุ้มครองเด็ก (3) ส่งเสริมพัฒนาการ โดยมีเป้าหมายให้เด็กปฐมวัยทุกคนที่อยู่ในประเทศไทย รวมถึงเด็กที่เป็นลูกแรงงานต่างชาติ และเด็กที่ไม่ได้มาจากครอบครัวไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ต้องได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านอย่างมีคุณภาพ และสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพ การศึกษา และสวัสดิการสังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน

2.2) บันทึกข้อตกลงความร่วมมือการบูรณาการความร่วมมือการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต (กลุ่มเด็กปฐมวัยและผู้สูงอายุ) ลงวันที่ 30 มีนาคม 2560

โดย 4 กระทรวงหลัก ได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงสาธารณสุข ร่วมกันดำเนินการ ภายใต้วิสัยทัศน์ เพื่อให้คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน พลเมืองโลก ตามกรอบการบูรณาการ ความร่วมมือการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิตในกลุ่มเด็กปฐมวัย 4 H ประกอบด้วย 1) Heart ดีมีวินัย 2) Head เก่ง 3) Hand ใฝ่เรียนรู้ มีทักษะ และ 4) Health แข็งแรง

2.3) มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ.2561 ในการประเมินคุณภาพใน 3 ด้าน ได้แก่ (1) การบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย 5 ตัวบ่งชี้ / 26 ข้อ (2) ครู ผู้ดูแลเด็กให้การดูแลและจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการเล่นเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย 5 ตัวบ่งชี้ / 20 ข้อ (3) คุณภาพเด็กปฐมวัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มเด็กแรกเกิด-2 ขวบ 2 ตัวบ่งชี้ / 7 ข้อ เน้นการเจริญเติบโตและพัฒนาการสมวัย และกลุ่มเด็กอายุ 3-6 ขวบ (ก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1) 7 ตัวบ่งชี้ / 22 ข้อ เน้นการเจริญเติบโตและพัฒนาการสมวัย มีสุขนิสัยที่เหมาะสม มีพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว อารมณ์จิตใจ สติปัญญา ภาษา และการสื่อสาร

(3) กลไกการดำเนินงานในระดับท้องถิ่น

3.1) หลักสูตรการจัดการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 เป็นหลักสูตรแกนกลางเน้นการพัฒนาเด็กรอบด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม การพัฒนาความคิดรวบยอด การคิดเชิงเหตุผล การคิดแก้ปัญหา ฯลฯ และยังมีหลักสูตรทางเลือกที่นำมาใช้ร่วม เช่น หลักสูตรมอนเตสซอรี ซึ่งเน้นพัฒนาการและศักยภาพสูงสุดของเด็กด้วย การเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 หลักสูตรวอลดอร์ฟ เน้นเรื่องการเชื่อมโยงจินตนาการกับธรรมชาติ หลักสูตรนีโอฮิวแมนนิส เน้นการพัฒนาคนแนวใหม่ด้วยวิธีการด้านบวกในทุกด้าน เพื่อให้เป็นคนที่พึ่งตัวเองได้ อย่างสมบูรณ์ หลักสูตร “ไฮสโคป” เน้นการเสริมสร้างพัฒนาการที่เหมาะสมตามช่วงวัย ให้เด็กคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีทักษะทางสังคม เข้าใจการทำกิจกรรมกลุ่ม เป็นต้น (ภัทรพร เลี้ยววงศ์ และคณะ, 2562)

3.2) นโยบายการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2545) โดย (1) นโยบายด้านความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2) นโยบายด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย (3) นโยบายด้านคุณภาพมาตรฐานการศึกษา (4) นโยบายด้านบริหารและการจัดการศึกษา (5) นโยบาย

ด้านครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา (6) นโยบายด้านหลักสูตร (7) นโยบายด้านกระบวนการเรียนรู้ (8) นโยบายด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา (9) นโยบายด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (10) นโยบายด้านการส่งเสริมกีฬานันทนาการ และกิจกรรมเด็กเยาวชน (11) นโยบายด้านการส่งเสริมอาชีพ และ (12) นโยบายด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3) นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามมาตรฐานการดำเนินงานของ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งกำหนดมาตรฐานประสิทธิภาพการจัดการศูนย์ ฯ ออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (2) ด้านบุคลากร (3) ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย (4) ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร (5) ด้านการมีส่วนร่วม และส่งเสริมสนับสนุน (6) ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย

3.4) มาตรฐานการศึกษาสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2554) ได้กำหนดมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกครอบคลุมไว้ 12 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 ผลการจัดการศึกษา มาตรฐานที่ 2 เด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจสมวัย มาตรฐานที่ 3 เด็กมีพัฒนาการด้านสังคมสมวัย มาตรฐานที่ 4 เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญาสมวัย มาตรฐานที่ 5 เด็กมีความพร้อมศึกษาต่อในขั้นต่อไป มาตรฐานที่ 6 ประสิทธิภาพของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ มาตรฐานที่ 7 ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและการพัฒนาสถานศึกษา มาตรฐานที่ 8 ประสิทธิภาพของระบบการประกันคุณภาพภายใน มาตรฐานที่ 9 ผลการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายตาม ปรัชญา ปณิธาน พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา มาตรฐานที่ 10 ผลการพัฒนาตามจุดเน้นและจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา มาตรฐานที่ 11 ผลการดำเนินการโครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถานศึกษา และมาตรฐานที่ 12 ผลการส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาเพื่อยกระดับมาตรฐาน รักษามาตรฐานและพัฒนาสู่ความเป็นเลิศเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

จากการศึกษาแนวทาง กลไกที่สนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สามารถสรุปเป็นเงื่อนไขการสนับสนุนประสิทธิภาพของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้เป็น 3 แนวทางสำคัญ

ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านนโยบาย ด้านกลไกในระดับต่าง ๆ ที่สามารถนำไปศึกษาประสิทธิภาพการดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกรณีศึกษา

3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปฐม นवलคำ (2559) ได้พัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบประกอบด้วย 3 กลวิธี คือ 1) การจัดการเรียนการสอนกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามหลักสูตรและแผนการสอนชุดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยครูพี่เลี้ยงในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นระยะเวลา 6 เดือนติดต่อกัน 2) การเฝ้าระวังและคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยครูพี่เลี้ยงเด็ก และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขปีละ 2 ครั้ง และ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและสังคม และการส่งต่อเด็กที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าไปรับการส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการในสถานบริการสาธารณสุข

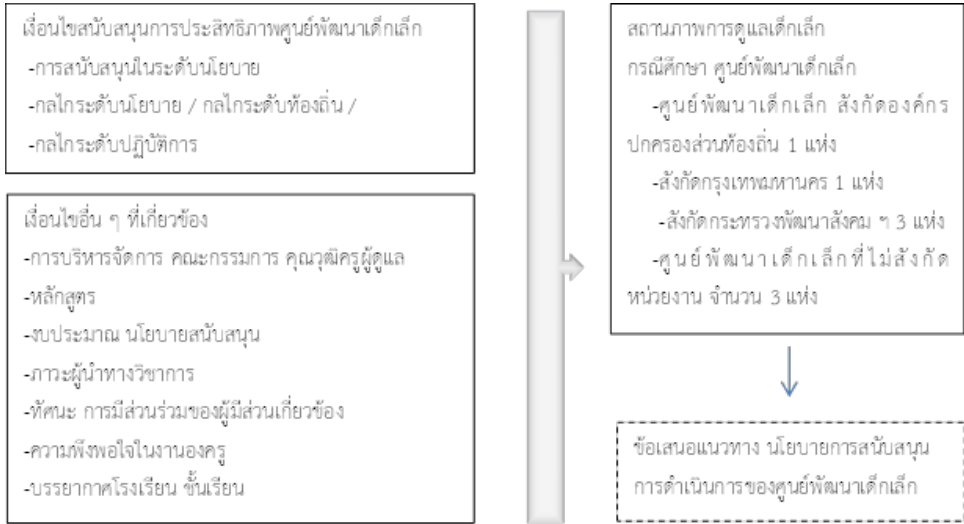
ศิริกัญญา ฤทธิ์แปลก (2559) ได้ทำการศึกษาการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี โดยครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาชุมชนตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก 1-3 ปี ผลและเงื่อนไขปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก 1-3 ปี โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน กลุ่มตัวอย่างมี 2 กลุ่มคือ กลุ่มแกนนำ ได้จากการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 20 คน และกลุ่มเด็กอายุ 1-3 ปี และครอบครัว 40 ครอบครัว รวบรวมข้อมูล โดยการสังเกตแบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า การสร้างรูปแบบมี 6 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างบรรยากาศการยอมรับของชุมชนและคัดเลือกแกนนำชุมชน 2) การสร้างความตระหนักและปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การทำงานร่วมกัน 3) การระดมความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา สัมภาษณ์ความต้องการและหาแนวทางร่วมกัน 4) การวางแผนการดำเนินงาน 5) การดำเนินงานตามแผนงาน และ 6) สรุปประเมินผลรูปแบบ ผลจากการระดมการส่งเสริมให้ครอบครัวเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีระดับความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในระดับสูง มีการปฏิบัติในระดับดี และเด็กอายุ 1-3 ปี ร้อยละ 92.50 มีพัฒนาการโดยรวมสมวัย เงื่อนไขและปัจจัยสนับสนุน คือ ภาวะผู้นำของกลุ่มแกนนำวิสัยทัศน์ของ

ชุมชนความสนใจและความร่วมมือของชุมชน และกระบวนการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วม
 เจื่อนไขและปัจจัยอุปสรรค คือ ภาระงานของกลุ่มแกนนำ และการจัดสรรงบประมาณ

Gold (2002) ได้วิจัยเรื่องกระบวนการทางสังคมที่ชุมชนแห่งหนึ่งริเริ่มขึ้นใน
 โรงเรียนชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาของเมืองฟิลาเดลเฟีย ทำให้เกิด
 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และนักการศึกษา และเมื่อผู้ปกครองได้
 เข้ามาร่วมกิจกรรมทางสังคมที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ สามารถช่วยให้ผู้ปกครอง
 ตระหนักถึงการเข้ามามีหุ้นส่วน และมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์การศึกษาของ
 บุตรหลาน การจัดองค์การ ในชุมชนจึงทำให้เกิดผลดี เนื่องจากเป็นตัวกลางระหว่าง
 ครอบครัวกับโรงเรียน

Hoy & Miskel (2008) กล่าวถึง ปัจจัยการบริหารโรงเรียนมีดังนี้ 1) มุ่งสัมฤทธิ์ผล
 2) มีภาวะผู้นำทางวิชาการ 3) มีความสอดคล้องและกลมเกลียว 4) หลักสูตรมีคุณภาพ
 และให้โอกาสในการเรียนรู้ 5) บรรยากาศของโรงเรียน 6) บรรยากาศในชั้นเรียน 7) การ
 มีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 8) ศักยภาพในการประเมิน 9) การใช้เวลาในการเรียนรู้อย่าง
 มีประสิทธิภาพ 10) มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอน 11) มีการเรียนรู้แบบอิสระ
 12) มีการปรับการจัดการเรียนการสอน และ 13) มีการให้ข้อมูลย้อนกลับและมีการเสริมแรง

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำเจื่อนไข
 การสนับสนุนประสิทธิภาพของ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้เป็น 3 แนวทางสำคัญ ประกอบด้วย
 การสนับสนุนด้านนโยบาย ด้านกลไกในระดับต่าง ๆ รวมไปถึงเจื่อนไขที่จะเอื้อ
 การดำเนินการศูนย์ ฯ เช่น การบริหารจัดการภายใน หลักสูตร งบประมาณ ภาวะผู้นำ
 ทิศนะการมีส่วนร่วมของครู เครือข่าย บรรยากาศการเรียนรู้ โดยงานวิจัยนี้ เป็นการวิจัย
 เชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดการพัฒนาเด็กปฐมวัย
 ประกอบด้วยเจื่อนไขการสนับสนุนการมีประสิทธิภาพ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และ
 เจื่อนไขอื่น ๆ จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น งบประมาณสนับสนุน หลักสูตร การบริหาร
 จัดการ ฯลฯ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. วิธีดำเนินวิจัย

4.1) การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้แนวทางการศึกษาโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดย 1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารนโยบายสนับสนุน การดำเนินการของศูนย์ฯ 2. การสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กลุ่มผู้ใน ข้อมูลหลักที่กำหนดไว้ในแต่ละศูนย์ฯ

4.2) การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับการจัดการ ศึกษาปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกรณีศึกษาทั้งในระดับนโยบาย ประชาชน ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

(1) ทำการศึกษาและคัดเลือกพื้นที่โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่สังกัดในหน่วยงาน จำนวน 5 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 1 แห่ง สังกัด กรุงเทพมหานคร 1 แห่ง สังกัดกระทรวงพัฒนาสังคมฯ 3 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ไม่สังกัดหน่วยงาน จำนวน 3 ศูนย์

(2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เชิงลึกในผู้ให้ข้อมูล สำคัญ (Key Informant) คุณครูเด็กเล็ก 8 แห่ง จำนวน 8 คน กลุ่มผู้ปกครองของเด็กเล็ก

ใน 8 ศูนย์ จำนวน 8 คน และภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริหารจัดการเกี่ยวกับ การจัดการศึกษาปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกรณีศึกษา ได้แก่ มูลนิธิเด็กอ่อน ในสลัม นายกเทศบาลตำบลบางคล้า ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา อบต.บางคล้า และ การศึกษาพื้นที่

(3) วิเคราะห์แนวคิด รูปแบบ การจัดการ และแนวทางการพัฒนา ความสัมพันธ์ การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และกระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับ การจัดการศึกษาปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกรณีศึกษา

(4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสาร และภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ กระบวนการบริหารจัดการ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกรณีศึกษา และให้ข้อเสนอแนะ

4.3) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยกำหนดประเด็นคำถาม ในรูปแบบ การสัมภาษณ์แบบ กึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วย 1.สภาพการณ์ดำเนินงานของศูนย์ ฯ และประเด็นที่เอื้อต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย 2.ประเด็นที่เป็นปัญหา อุปสรรคในการจัดการศึกษาปฐมวัย 3.แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการจัดการศึกษา ปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

4.4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยสรุปประเด็นนำไปสู่การวิเคราะห์เนื้อหาสาระ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การอธิบายข้อมูลใช้วิธีการเชิงพรรณนา เป็นการอธิบาย ตีความ และสร้างความเข้าใจต่อข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ค้นพบ

5. ผลการศึกษาวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สถานภาพการพัฒนาดูแลเด็กเล็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก ที่ดำเนินการในสังคมไทย

การจัดการศึกษาปฐมวัย หรือสถานรับเลี้ยงเด็ก หรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ สังกัดหน่วยงาน และไม่ได้สังกัดหน่วยงานใด ๆ ที่ดำเนินการในสังคมไทย พบว่า มีการกระจายตามพื้นที่การปกครอง ได้แก่ องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น (อปท.) 20,644 แห่ง กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ 1,600 แห่ง กรุงเทพมหานคร 292 แห่ง

และกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข 52 แห่ง และอื่น ๆ ซึ่งยังมีสถานเลี้ยงเด็กปฐมวัยที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนและไม่ได้เงินอุดหนุนจากรัฐ โดยเฉพาะสถานเลี้ยงเด็กปฐมวัยในชุมชน และสถานเลี้ยงเด็กปฐมวัยของมูลนิธิ วัด และองค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ อีกจำนวนหนึ่ง

ผลการวิจัยสถานภาพการดำเนินการพัฒนาเด็กภายใต้สถานรับเลี้ยงเด็ก หรือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกรณีศึกษา ได้กำหนดกรณีศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่สังกัดหน่วยงานสนับสนุน และกลุ่มศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ไม่ได้สังกัดหน่วยงาน ดังนี้

1) การดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่สังกัดหน่วยงาน 5 ศูนย์ ๆ ประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก วัดเสม็ดใต้ สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดใต้ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนชุมชนแป้นรักษา สังกัดกรุงเทพมหานคร และจดทะเบียนรับรองภายใต้กระทรวงพัฒนาสังคม ฯ คือ สถานรับเลี้ยงเด็กเบญจมาศ สถานรับเลี้ยงเด็กของมูลนิธิบ้านเด็กอ่อนในสลัม ฯ บ้านศรีนครินทร์ และศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร นิคมอุตสาหกรรมนวนคร

2) การศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่ไม่ได้สังกัดหน่วยงาน จำนวน 3 ศูนย์ ๆ ประกอบด้วย สถานรับเลี้ยงเด็กบ้านครูปู สถานรับเลี้ยงเด็กบ้านครูวรรณ และสถานรับเลี้ยงเด็กบ้านครูส้ม

ตารางที่ 1.1 การดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกรณีศึกษา

ศูนย์เด็กเล็ก	เกณฑ์อายุ	เวลาทำการ	จำนวนเด็ก	คุณครู/อื่น	ค่าบำรุงการศึกษา	ค่าดำเนินการ
ศพด. วัดเสม็ดใต้	2.6-3.11ปี	07.30-15.00 (จันทร์-ศุกร์)	12-16	1 / 1	-	อบต.เสม็ดใต้
ศูนย์พัฒนาเด็ก ก่อนวัยเรียน บ้านรักษา	2-6 ปี	07.00-16.00 (จันทร์-ศุกร์)	63	8 / 2	-	เก็บจากค่าดูแล -500-1,000 บาท/ เดือน -กรณีนอกเวลา +500 บาท/เดือน -ส.อ 100 บาท/วัน
สถานรับเลี้ยง เด็กเบญจมาศ	1-6 ปี	07.00-16.00 (จันทร์-ศุกร์)	26	4 / 1	2,000-3,000 บาท/เดือน -นอกเวลา +500 บาท/ เดือน	เก็บจากค่าบำรุง การศึกษา
ศูนย์พัฒนา เด็กก่อนวัยเรียน นวนคร	2.5-5 ปี	07.00-17.30 (จันทร์-เสาร์)	20	5 / 1	1,000-1,200 บาท/เดือน -ช่วงเย็น 20-25 บาท/วัน	ค่าบำรุงการศึกษา
สถานรับเลี้ยงเด็ก มูลนิธิบ้านเด็ก อ่อนในสลัม ฯ	3 เดือน- 6 ปี	07.00-17.00	19	4/3	30 บาท/วัน กรณีเกิน 10 บาท/30 นาที	มูลนิธิเด็กอ่อนใน สลัม ฯ
ไม่ได้สังกัด หน่วยงาน -บ้านครูปู	3-7 ปี	07.00-18.30 (จันทร์-เสาร์)	6	1	2,500 บาท/เดือน	จากค่าดูแล
-บ้านครูส้ม	3 เดือน- 7 ปี	07.00-17.30 (จันทร์-เสาร์)	11	1/1	50-100 บาท/วัน -ก่อนเวลาช่วงเช้า+50 -เกินเวลา+20/ชม.	จากค่าดูแล
-บ้านครูวรรณ	3เดือน-4 ปี	07.00-19.00 (จันทร์-เสาร์)	10	1/1	1,000-3,000 บาท/เดือน -19.00-21.00 ชม.ละ20บาท เกิน 21.00-เช้า 100 บาท /วัน -วันหยุด 150/วัน	จากค่าดูแล

จากการศึกษาพบปัญหาสำคัญในการสนับสนุน ประกอบด้วย

1) นโยบายการสนับสนุนของหน่วยงานที่สังกัดของแต่ละศูนย์ ฯ มีความแตกต่างกัน การสนับสนุน ประกอบด้วย ค่าตอบแทนครูผู้ดูแล บสนับสนุนอาหารกลางวัน นมกลางวัน และงบบำเหน็จการของศูนย์ ฯ แต่ยังคงมีปัญหาค่าตอบแทนครูผู้ดูแล แต่ไม่ได้สนับสนุนสวัสดิการสำหรับครู หรืองบดำเนินการของศูนย์ ฯ การใช้อัตราสัดส่วนครูต่อเด็กเล็กที่ดูแล ซึ่งเป็นขีดจำกัดในการจัดจำนวนครูผู้ดูแล แต่ในการดูแลเด็ก ควรจะมีครูร่วมดำเนินการอย่างน้อย 2 คน สนับสนุนการดูแลซึ่งกันและกัน ด้านงบประมาณอาหารกลางวัน ยังคงมีอัตราค่อนข้างน้อย มีปัญหาในการดำเนินการ นอกจากนี้ เกณฑ์รับรองการจดทะเบียนโดย พ.ม. ไม่มีงบประมาณสนับสนุนสำหรับสถานรับเลี้ยงโดยทั่วไป มีบทบาทกำกับมาตรฐานการดำเนินการ แต่แนวทางดังกล่าวไม่เอื้อให้สถานรับเลี้ยงขนาดเล็กที่ส่วนมากอยู่ในชุมชนเข้ามาจดทะเบียนรับรอง

2) ปัญหาด้านนโยบายการดำเนินการ การบริหารจัดการโดยเกณฑ์การสนับสนุน เช่น สังกัด กทม. มีเงื่อนไขการจัดตั้งศูนย์ ฯ ที่ต้องถูกรับรองโดยคณะกรรมการชุมชน ซึ่งเป็นโครงสร้างการดูแลศูนย์ ฯ ที่เข้มแข็ง แต่อาจประสบปัญหาด้านความขัดแย้ง ไม่มีทิศทางเดียวกันกับการบริหารจัดการศูนย์ ฯ หรือการรับรองโดย พ.ม. ภายใต้งบประมาณด้านกายภาพของสถานรับเลี้ยง ไม่เอื้อในการสนับสนุน เช่น การประสบปัญหาที่ตั้ง ความมั่นคง ในที่ดินที่ตั้งอาศัย เช่น เป็นที่เช่า อาคารเช่า สัญญาระยะเวลาการเช่า สัญญาการยกที่ดินให้ดำเนินการ ความไม่สอดคล้องการจัดตั้งตามเกณฑ์กำหนด ทำให้ไม่สามารถเข้าเกณฑ์การสนับสนุนได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางและนโยบายการสนับสนุน ส่งเสริมการดูแลเด็กเล็กของศูนย์ ฯ

การจัดการศึกษาและพัฒนาเด็กปฐมวัยในสังคมไทย มีกลไกการสนับสนุนทั้งในระดับนโยบาย การปฏิบัติการ และระดับท้องถิ่น ได้รับความสำคัญโดยถูกกำหนดไว้ในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนการปฏิรูปประเทศ และนโยบายรัฐบาล โดยเป้าหมายและแนวทางต่าง ๆ ได้ถูกถ่ายทอดสู่การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการขับเคลื่อนและพัฒนาเด็กปฐมวัยตามพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ.2562 ความร่วมมือระหว่าง 4

กระทรวง ประกอบด้วย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ภายใต้การดูแลของหน่วยงานในแต่ละช่วงวัย กล่าวคือ ในช่วงวัย 0-3 ปี เด็กส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงสาธารณสุข เมื่อเด็กก้าวเข้าสู่สถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน อายุ 4-6 ปี บทบาทการดูแลเข้าสู่กระทรวงศึกษาธิการเป็นส่วนใหญ่ ที่จัดการศึกษาในระดับปฐมวัยในรูปแบบระบบโรงเรียน ในขณะที่ 2.6-5 ปี จะมีกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่มีเครือข่ายศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัยครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในรูปแบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนเด็กที่อยู่ในกลุ่มยากจนหรือกลุ่มมารดา จะอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก พ.ศ.2549 กำหนดคุณสมบัติของผู้ขอรับใบอนุญาต ผู้ดำเนินการ ผู้เลี้ยงดูเด็ก รวมทั้งสนับสนุนการเรียนรู้ การสังกัดหน่วยงานในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสังกัดกรุงเทพมหานครมีการสนับสนุนงบประมาณ ค่าอาหารกลางวัน อุปกรณ์การเรียนการสอน ค่าตอบแทนครูผู้ดูแล การพัฒนาอบรมครูผู้ดูแล ร่วมกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการจัดการดูแลในระดับอนุบาล ในช่วงอายุ 4-6 ขวบ สนับสนุนค่าตอบแทนครู อุปกรณ์การเรียนการสอน การดำเนินการจัดการศึกษาปฐมวัยในประเทศไทยเป็นไปในลักษณะที่ไม่มีภารกิจบ่งชี้ให้หลักสูตรการจัดการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 เป็นหลักสูตรแกนกลางเน้นการพัฒนาเด็กรอบด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม การพัฒนาความคิดรวบยอด การคิดเชิงเหตุผล การคิดแก้ปัญหา ฯลฯ และยังมีหลักสูตรทางเลือกที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนำมาใช้ร่วม เช่น หลักสูตรมอนเตสซอรี หลักสูตรวอลดอร์ฟ หลักสูตรนิโอฮิวแมนนิส หลักสูตร “ไฮสโคป” เป็นต้น ในขณะที่รูปแบบการจัดการเรียนการสอน การดูแลเป็นแบบเต็มวัน ช่วงระยะเวลาตั้งแต่ 07.30-16.00 น.

ตารางที่ 1.2 การสนับสนุนการจัดการศึกษาปฐมวัยจากหน่วยงานสังกัด

สังกัด	การสนับสนุน	การบริหารจัดการ	เกณฑ์การสนับสนุน
อปท.	1. ค่าตอบแทนครู ในอัตราข้าราชการ/ ตามวุฒิการศึกษา / พนักงานจ้าง 2. อาหารกลางวัน 21 บาท/หัว 3. อุปกรณ์การเรียน / เครื่องใช้ส่วนตัว เช่น ชุดนักเรียน ชุดผ้าไทย ที่นอน แก้วน้ำ แปรงสีฟัน ยาสีฟัน ฯลฯ 4. ค่าบำรุงการศึกษา	มีโครงสร้างการบริหาร จัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยมีคณะกรรมการในการ บริหารจัดการสถานศึกษา	มาตรฐานการดำเนินงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กทม.	1. ค่าตอบแทนอาสาสมัครตามวุฒิการ ศึกษา/ไม่มีการขึ้นค่า ตอบแทนตลอด ระยะการทำงาน 2. อาหารกลางวัน 20 บาท/หัว	โครงสร้างการบริหารจัดการ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยมี คณะกรรมการชุมชนในการ บริหารจัดการสถานศึกษา	มาตรฐานการดำเนินงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
พม	กำกับมาตรฐานการดูแล	มีเครือข่ายผู้ปกครอง ร่วมกำกับดูแล	กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการ ขอรับใบอนุญาตจัดตั้งสถาน รับเลี้ยงเด็ก พ.ศ. 2549

สรุปผลการวิจัย จะเห็นได้ว่า การดูแลและการจัดการศึกษาปฐมวัยมีทิศทางได้รับการสนับสนุนตั้งแต่ในระดับนโยบาย การปฏิบัติการ และระดับท้องถิ่น โดยความร่วมมือการดำเนินงานระหว่าง 4 กระทรวง ประกอบด้วย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รูปแบบการดูแลและการจัดการศึกษาปฐมวัยไม่เป็นการบังคับ ใช้หลักสูตรการจัดการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 เป็นหลักสูตรแกนกลาง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนการดูแลเป็นแบบเต็มวัน มีนโยบายแนวทางการสนับสนุน กำกับดูแลการดำเนินงานตามสังกัดที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่า สังคมไทยให้ความสำคัญมีทิศทาง กลไก นโยบาย และการปฏิบัติการที่สนับสนุนการดำเนินการของศูนย์ ฯ แต่การสนับสนุนของหน่วยงานที่สังกัดควรมีแนวทางสนับสนุนในรูปแบบอื่น ๆ นอกไปจากการสนับสนุนการจัดตั้งการจดทะเบียนที่ถูกต้อง ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้พบว่า การดำเนินการของศูนย์ ฯ ยังคงมีปัญหา สวัสดิการผู้ดูแลเด็ก ระบบการสนับสนุน

การดูแลเด็กในด้านงบประมาณ และการสนับสนุนในระดับนโยบายหรือปฏิบัติการที่เกิดขึ้น ในพื้นที่ เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้บรรลุวัตถุประสงค์

อย่างไรก็ดี การดำเนินการของศูนย์ ฯ ที่จัดตั้งขึ้นในพื้นที่เอื้ออำนวยต่อการดูแล การสร้างเสริมความเข้มแข็ง และผลประโยชน์เกิดขึ้นโดยตรงกับเด็กในพื้นที่

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า นโยบายการสนับสนุนของหน่วยงานที่สังกัดของแต่ละศูนย์ ฯ มีความแตกต่างกัน ประกอบด้วย ค่าตอบแทนครูผู้ดูแล งบประมาณอาหารกลางวัน นมกลางวัน และงบดำเนินการของศูนย์ ฯ แต่ยังคงมีปัญหาการสนับสนุน เช่น การสนับสนุนค่าตอบแทนครู แต่ไม่ได้สนับสนุนสวัสดิการ สำหรับครูหรืองบดำเนินการของศูนย์ ฯ การใช้อัตราสัดส่วนครูต่อเด็กเล็กที่ดูแล ซึ่งเป็นขีดจำกัดในการจัดจำนวนครูผู้ดูแล รวมทั้งเกณฑ์รับรองการจดทะเบียนโดย พ.ม. ไม่มีงบประมาณสนับสนุนสำหรับสถานรับเลี้ยงโดยทั่วไป มีบทบาทกำกับมาตรฐานการดำเนินการ แต่แนวทางดังกล่าวไม่เอื้อให้สถานรับเลี้ยงขนาดเล็กที่ส่วนมากอยู่ในชุมชนเข้ามาจดทะเบียนรับรอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทิศทางการสนับสนุนยังไม่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการที่เฉพาะ แต่ละพื้นที่สนับสนุน ศักยภาพความทั่วถึงการสนับสนุน ซึ่งอาจจะนำกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชน ในพื้นที่เข้าร่วมสนับสนุนทดแทน และหรือการจัดสรรการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องเพิ่มขึ้นสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Gold (2002) ที่พบว่า ผู้ปกครองที่ได้เข้ามาร่วมกิจกรรมทางสังคมที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ สามารถช่วยให้ผู้ปกครองตระหนักถึงการเข้ามามีหุ้นส่วน และมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์การศึกษาของบุตรหลาน เนื่องจากเป็นตัวกลางระหว่างครอบครัวกับโรงเรียนส่งผลต่อการจัดองค์การในชุมชนที่ทำให้เกิดผลดี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การดูแลและการจัดการศึกษาปฐมวัยมีทิศทางได้รับการสนับสนุนตั้งแต่ในระดับนโยบาย และการปฏิบัติการ รวมทั้งการดำเนินการของศูนย์ ฯ ที่จัดตั้งขึ้นในพื้นที่เอื้ออำนวยต่อการดูแล การสร้างเสริมความเข้มแข็ง และผลประโยชน์เกิดขึ้นโดยตรงกับเด็กในพื้นที่ แต่อย่างไรก็ดีปัญหาด้านนโยบาย การดำเนินการ การบริหารจัดการ โดยเกณฑ์การรับสนับสนุน เช่น สังกัด กทม. มีเงื่อนไขการจัดตั้งศูนย์ ฯ ที่ต้องถูกรับรองโดยคณะกรรมการชุมชน ซึ่งเป็นโครงสร้างการดูแลศูนย์ ฯ

ที่เข้มแข็ง แต่อาจประสบปัญหาด้านความขัดแย้ง ไม่มีทิศทางเดียวกันกับการบริหารจัดการศูนย์ ฯ หรือการรับรองโดย พม. ภายใต้เงื่อนไขด้านกายภาพของสถานรับเลี้ยงไม่เอื้อในการสนับสนุน เช่น การประสบปัญหาที่ตั้ง ความมั่นคงในที่ดินที่ตั้งอาศัย เช่น เป็นที่เช่า อาคารเช่า สัญญาระยะเวลาการเช่า สัญญาการยกที่ดินให้ดำเนินการ ความไม่สอดคล้องการจัดตั้งตามเกณฑ์กำหนดนี้ ทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ฯ ในชุมชนไม่สามารถเข้าเกณฑ์การสนับสนุนได้ ซึ่งอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนเกณฑ์ เพื่อสนับสนุนการจัดการดูแลเด็กปฐมวัยให้ได้รับประโยชน์สูงสุด และหรือการปรับเพิ่มเกณฑ์ในการสนับสนุนในเงื่อนไขอื่น ๆ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

(1) การดูแลและการจัดการศึกษาปฐมวัยมีทิศทางได้รับการสนับสนุนตั้งแต่ในระดับนโยบาย และการปฏิบัติการ ในขณะที่การดำเนินการของศูนย์ ฯ ที่จัดตั้งขึ้นในพื้นที่เอื้ออำนวยการดูแล การสร้างเสริมความเข้มแข็ง และผลประโยชน์เกิดขึ้นโดยตรงกับเด็กในพื้นที่ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรรีความสำคัญในการสนับสนุนศูนย์ ฯ ที่ดูแลเด็กในพื้นที่ ทั้งที่สังกัด และหรือไม่ได้สังกัดในหน่วยงาน

(2) การสร้างประโยชน์ต่อแรงงานสตรีในพื้นที่ของการดำเนินการของศูนย์ ฯ จะเห็นว่า ศูนย์ ฯ ในพื้นที่ มีทิศทางสนับสนุนแรงงานสตรีในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม แต่ยังมีรูปแบบไม่เป็นที่ทาง การปรับตัวของศูนย์ ฯ ในการจัดการด้านเวลาว่าง การดูแลเด็ก การจัดเก็บค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมที่ผู้ปกครองรับได้ การยืดหยุ่นเวลาการดูแลเด็ก ที่รับกับเวลาที่ผู้ปกครองสามารถมารับกลับ หรือจัดค่าตอบแทนบุคลากรที่สามารถที่ดูแลเด็กนอกเวลาได้ ฯลฯ กลไกเหล่านี้เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ จากขีดจำกัดการสนับสนุนของหน่วยงานที่สังกัดด้านงบประมาณ ศูนย์ ฯ ซึ่งควรมีแนวทางการสนับสนุนกลไกการพัฒนาจากความร่วมมือในพื้นที่ เช่น เครือข่ายผู้ปกครอง เครือข่าย ประชาสังคมในพื้นที่ ฯลฯ ร่วมสนับสนุนการดำเนินการดูแลของศูนย์เด็กเล็ก

(3) แนวทางการสนับสนุนการจัดตั้ง การจดทะเบียนที่ตั้งถูกต้อง เป็นแนวทางหลักเพื่อการสนับสนุน การดำเนินการ แต่ภาครัฐควรมีทิศทางการสนับสนุนการดำเนินการของศูนย์ ฯ ที่ไม่สามารถจดทะเบียนถูกต้อง ตามระเบียบกฎเกณฑ์ได้ในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อเอื้อให้เกิดการดำเนินการที่สามารถเข้าสู่ระบบได้ตามระเบียบกฎเกณฑ์

ที่กำหนดไว้ หรือร่วมสนับสนุนคุณภาพการดำเนินการของศูนย์ฯ นอกจากการสนับสนุน การรับรองจดทะเบียน

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบด้านกระบวนการบริหารจัดการ การสนับสนุนนโยบาย เพื่อการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่สำคัญ อันน่าจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาในระดับอื่น ๆ โดยควรให้ความสำคัญกับ การมีส่วนร่วมในการ สนับสนุนการร่วมจัดการศึกษา การพัฒนานโยบายการสนับสนุนให้สอดคล้องกับ ปัญหา ความต้องการของการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ และควรเป็นประเด็นสำคัญ ในการวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2545). *แนวนโยบายการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระยะ 15 ปี (2545-2559)*. กรุงเทพฯ: ชุมชนุมการเกษตรสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ.2562*. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/kOcl8>
- ธราดล เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ. (2560). *นโยบายการดูแลเด็กปฐมวัยในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สถาบันออกแบบอนาคตประเทศไทย.
- ปฐม นวลคำ (2559). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารสุขภาพภาคประชาชน*, 12(1), 36-45.
- ประเสริฐ บุญมี. (2554). *ปัญหาการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 23 “บัณฑิตศึกษาไทยประชาคมอาเซียน”*. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- ภัทรพร เลี้ยวดี และคณะ. (2562). *ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แนวทางการขยายผลการจัดการเรียนรู้ อย่างมีคุณภาพในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย กรณีศึกษาการพัฒนาคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ศิริกัญญา ฤทธิ์แปลก. (2559). *การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1 – 3 ปี โดยครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาชุมชนตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์*. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 11(ฉบับพิเศษ), 100-109.
- สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง. (2545). *คู่มือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เล่ม 1 การจัดตั้งและบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาสาวิชาดินแดน.

- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2554). *คู่มือการประเมินคุณภาพ ภายนอกกรอบสาม (พ.ศ.2554-2558) ระดับ การศึกษาปฐมวัย (2-5 ปี) ฉบับสถานศึกษา แก่ไข พุทธศักราช 2554* (ม.ป.ท., 2554)
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). *จำนวนเด็กปฐมวัยของสำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติปี พ.ศ.2562*. สืบค้นจาก [https:// shorturl.asia/ludhV](https://shorturl.asia/ludhV)
- Gold, S.E. (2002, January). Community organizing at a neighborhood high school: Surmises and dilemmas in building parent-educator partnerships and Collaboration. *Dissertation Abstract International*, 60(7), 233-A.
- W. K Hoy, & C. G. Miskel. (2008). *Education Administration: Theory Research and Practice* (8th ed.). New York: McGraw-Hill Inc.